

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermes Theologicvs, Id est Synopsis totius Theologiæ, perspicuè, doctè, subtiliter, ac breviter discussa

Et In octo Partes ... distincta ...

De Ivstitia Et Contractibvs

Vindalium, 1646

Sect. II. Quomodo Iustitia diuidatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38850

DE IVSTITIA. CAP. II. II
intendit reddere unicuique quod suum
est, & ex motivo honestatis quæ in tali
redditione reperitur, suos actus elicit.
2. Si fiat comparatio inter opus iustum,
& ius illud morale, cuius intuitu de-
bitum est, seu personam eo iure præditam;
non incongruè dici posse, illud quidem
opus quod à iustitia intenditur, & exte-
riùs exhibetur esse obiectum quod; per-
sonam verò quæ tale ius habet, esse obie-
ctum cui, quatenus vi juris illius, opus
iustum & æquale ei debitum est.

SECTIO II.

Quomodo Iustitia diuidatur.

CONCLUSIO I.

Iustitia particularis vulgò diuiditur in
distributiuam, & commutatiuam.) De
hac diuisione agit S. Thomas 2. 2. quæst.
61. per quatuor articulos, quorum 1.
concludit, diuisionem illam esse conue-
nientem; quia priuata persona, ad quam
iustitia particularis ordinatur, compara-
tur ad communitatem, sicut pars ad to-
tum. Potest autem ad aliquam partem
duplex ordo attendi, vnus quidem partis

ad partem, cui similis est ordo vnus personæ ad aliam. Et hunc ordinem dirigit iustitia commutatiua, quæ consistit in his quæ mutuò fiunt, à duabus personis ad inuicem. Alius ordo attenditur totius ad partes, & huic ordini assimilatur ordo eius, quod est commune, ad singulas personas; quem quidem ordinem dirigit iustitia distributiua, cuius proprium est distribuere bona communia, secundum proportionalitatem. Et ideo duæ sunt iustitiæ species, scilicet commutatiua, & distributiua.

Quædam autem notanda sunt ex responsionibus de argumenta 1. quando aliquid ex bonis communibus in singulos distribuitur, quemlibet recipere quod suum est; quia sicut pars, & totum quodammodo idem sunt, ita id quod est totius, quodammodo est partis. 2. etsi actus distributionis bonorum communium sit tantum in eo, qui bonis communibus præest iustitiam tamen distributiua esse etiam in subditis; in quantum scilicet iustam distributionem approbant, eaque contenti sunt. 3. iustitiam distributiua, & commutatiua distingui specie, quia non tantum distinguuntur secundum vnum, & multa, sed etiam secundum diuersam rationem debiti: alio enim modo debetur

DE IVSTITIA. CAP. II. 23
alicui, id quod est commune, & alio
modo id quod est proprium. Quæ ratio
melius ex sequentibus intelligi pote-
rit.

Artic. 2. docet 1. medium in iustitia
distributiva sumitur secundum geome-
tricam proportionem: nam in tali iusti-
tia datur aliquid personæ privatæ, in
quantum bonum totius est debitum parti;
quod quidem tanto maius est; quanto
ipsa pars, maiorem habet principalita-
tem in toto. Et ideò in iustitia distribu-
tiva, tanto plus alicui de bonis commu-
nibus datur, quanto illa persona maio-
rem habet principalitatem in communi-
tate: adeòque ibi non attenditur medium,
secundum æqualitatem rei ad rem, sed
secundum proportionem rerum ad per-
sonas: ut scilicet sicut vna persona exce-
dit aliam, ita etiam res, quæ datur vni
personæ, excedat rem quæ datur alij. Do-
cet 2. in cõmutationibus attendi mediũ,
secundum proportionem arithmeticam:
redditur enim aliquid alicui singulari
personæ; propter rem eius quæ accepta
est, ut maximè patet in emptione & ven-
ditione, in quibus ratio commutationis
primò inuenitur. Et ideo oportet adæ-
quare rem rei, ut quanto iste plus habet
quam suum sit, de eo quod est alterius;

tandumdem restituat ei cuius est.

Nota ex respons. ad 3. in actionibus & passionibus conditionem personæ facere ad quantitatem rei; maior enim est iniuria, si percutiatur princeps, quàm si percutiatur priuata persona. Et ideò conditionem personæ in iustitia distributiua attendi secundum se, in commutatiua autem per accidens, quatenus per illam diuersificatur res, seu iniuria compensanda.

Art. 3. docet 1. iustitiam distributiua, & commutatiua non distingui ex parte materiæ remotæ; quia eadem res quæ possunt distribui, vt pecuniæ, honores, &c. in commutationem venire possunt. 2. eas distingui quoad materiam proximam, quæ in externis earum operationibus consistit: siquidem iustitia distributiua habet pro materia proxima, distributiones bonorum, & onerum communium; commutatiua verò commutationes, & compensationes rerum, quæ humanis vsibus sunt accommodatæ; 3. huiusmodi commutationes esse duplices, alias vtrique voluntarias, nempe tam ex parte eius qui accipit, quàm ex parte eius à quo accipitur, eiusmodi sunt emptio & venditio, vsusfructus, cōmodatum, mutuum, locatio, & conductio, depositum.

DE IUSTITIA. CAP. II. 19
impignoratio & fide iussio : quibus addi
possunt alij contractus , de quibus infra.
Aliàs partim involuntarias , nempe ex
parte eius à quo aliquid accipitur , inter
quas numerantur furtum, rapina, dolosa
accisio, veneficium, percussio fraudulen-
ta, violenta sedes, incarcerationio, verbera-
tio, mutilatio , falsum testimonium, de-
tractio, falsa accusatio, conuitium, adul-
terium seductio seruorum, alique modi
quibus proximus lædi potest. Quanquam
dici potest plerasque existis commutatio-
nibus, quæ comprehendunt delicta, qui-
bus infertur damnum proximo , vel fit
illi iniuria , esse involuntarias ex parte
eius qui accipit, quales sunt percussio, fla-
gellatio , & similes: qui enim percutitur,
aut flagellatur , aliquid contra volunta-
tem suam accipit.

Nota, illud esse discrimen inter com-
mutationes iam dictas, quòd iustitia mo-
uet ad priores tanquam ad proprias ope-
rationes , quia sunt iustæ; non autem ad
posteriores, eò quòd iniustæ sunt. Quare
cùm dicimus eiusmodi commutationes
esse materiam proximam iustitiæ com-
mutatiuæ sensus est, iustitiam circa illas
versari, vt eas corrigat ; & ad æqualita-
tem per debitam compensationem redu-
cat.

Articulo 4. docet 1. in iustitia distributiva iustum ex contrapasso non constitui, quia ibi non exigitur, vt pars communitatis tantum conferat, quantum illi tribuitur. 2. idem plerumque contingere in iustitia commutativa, quia contrapassum dicitur, quando aliquis tale quid patitur, quale alterum pati coegit. At in hoc non semper est æqualitas, requisita ad iustitiam commutativam, vt patet si plebeius qui percussit principem, tantum repercuteretur: aut si ab eo qui alienum abstulit invito domino, tantumdem solum auferretur: tunc enim maior esset actio, quam passio, quia non iniuria, sed damnum dumtaxat compensaretur. 3. per accidens tamen in iustitia commutativa, iustum ex contrapasso posse constitui: nempe quando iuxta moralem æstimationem, ponitur æqualitas inter passionem, & actionem. vt si quis iuxta legem statutam Exodi 22. quinque boues pro vno boue restituat, & quatuor oues pro vna oue.

CONCLUSIO II. Inter species iustitiæ numerari etiam solet iustitia legalis.) Ratio colligi potest ex precedentibus: nam in communitate triplex habitudo intelligi potest, quarum prima est, totius ad partem: secunda, partis ad

DE IUSTITIA. CAP. II. 17

totum : & tertio partis ad partem : sicut
autem iustitia distributiua ordinat totum
ad partem , & commutatiua partem ad
partem , ita merito requiritur quaedam
species iustitiæ , quæ ordinet partem ad
totum. Atque id muneris tribuitur iu-
stitiæ quæ vulgo legalis seu generalis ap-
pellatur.

Quæres 1. an iustitia legalis sit quo-
ad essentiam virtus specialis. Respondeo
affirmatiuè, ex S. Thoma 2. 2. quæst. 58.
art. 6. vbi ait, quod sicut charitas quæ
respicit bonum diuinum, vt proprium ob-
iectum, est quaedam specialis virtus se-
cundum suam essentiam : ita etiam iusti-
tia legalis est quaedam specialis virtus
secundum suam essentiam , secundum
quod respicit commune bonum, vt pro-
prium obiectum. Quibus verbis tradit
rationem nostræ responsionis, quia scili-
cet ea est virtus specialis, quæ habet
proprium & speciale obiectum: at iustitia
legalis habet eiusmodi obiectum, nempe
bonum commune, vt sic, in hoc enim spe-
ctatur specialis honestas, ad quam habi-
tus virtutis terminari potest. Ergo est spe-
cialis virtus. Confirmatur : nam est quæ-
dam correlatio inter iustitiam distribu-
tiuam , & legalem , quatenus per illam

bona communia distribuuntur particularibus, & per istam particulares sua bona referunt ad communitatem: constat autem ex communi sententia, iustitiam distributivam esse virtutem specialem, ergo idem à pari de iustitia legali dicendum est.

Dices: nonne omnes aliae virtutes particulares, per proprios actus respiciunt bonum commune; Ergo non oportet ponere iustitiam legalem, tanquam habitum ab iis distinctum. Respondeo virtutes particulares respicere bona particularia adeoque præter illas ponendam esse virtutem quandam veluti generalem, quæ ad bonum commune attendat: ideo bonum commune, & bonum priuatum possunt constituere diuersa obiecta formalia, propter diuersas honestates, & difficultates quæ in iis reperiuntur.

Quæres 2. quomodo iustitia legalis se habeat ad pietatem, obedientiam, & iustitiam particularem seu strictè sumptâ, cum quibus magnam consonantiam habere videtur. Respondeo 1. eam distinguere à pietate, ut colligitur ex S. Thoma 2. 2. quæst. 101. artic. 3. ad 3. ubi ait, pietatem se extendere ad patriam, secundum quod est nobis quoddam essendi principium, iustitiam verò legalem ref-

DE IUSTITIA. CAP. II. 19

picere bonum patriæ, quatenus est bonum commune.

Respondeo 2. eam etiam distingui ab obedientia, ut hæc est virtus specialis; siquidem obediētia sic spectata fertur in res præcepto vetitas, aut imperatas, quatenus sunt vetitæ, aut imperatæ. Iustitia verò legalis respicit bonum communitatis, ut sic, siue aliquo præcepto imperatum sit, siue non.

Respondeo 3. ex communiore sententia, iustitiam legalem esse speciem quandam iustitiæ strictè sumptæ, quod probatur, tum quia cum iustitia distributiva inter species iustitiæ rigorosæ numerari solear, non apparet cur iustitia legalis non etiam inter illas sit recensenda; tum quia in iustitia regali reperiuntur conditiones necessariae, & sufficientes ad iustitiam propriè dictam, nempe debitum, æquitas, & æqualitas. Ciues enim ut partes Reipublicæ, cuius commodis fruuntur, tenentur bonum illius promoveri, & defendere, suntque singuli sufficienter à communitate distincti quoad iura, & dominia cuique propria. Ac denique possunt suis operationibus totum illud ius adæquare, quod communitas in illos habet.

Quæres 3. an iustitia sit legalis species

distincta, à duabus illis vulgaribus iustitiæ speciebus, distributiua nempe & commutatiua. Respondeo 1. non distinguui ab utraque, quia cum non possit seruari æqualitas, quam iustitia respicit, nisi aut secundum proportionem geometricam, aut secundum arithmetica; neque etiam dari potest, nisi duplex iustitiæ species, nempe distributiua, quæ priorem proportionem, & commutatiua, quæ posteriorem seruare intendit. Quare aut iustitia legalis non est propria iustitia, aut ad alteram ex dictis speciebus reduci debet.

Respondeo 2. iustitiam legalem reducendam esse ad speciem iustitiæ commutatiuæ, siquidem per illam constituitur æqualitas arithmetica, inter officia quæ ciues ob bonum commune exhibere debent, & ius quod habet communitas tale quid ab iis exigendi: huiusmodi autem adæquatio ad iustitiam commutatiuam pertinet.